

સંતસંગ બાંધપાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સત્સંગનું વાવેતર

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાન ગામોગામ અનેક જીવનો ઉદ્ધાર કરવા સંતો સાથે સ્વંય વિચરણ કરે છે તો ક્યારેક કોઈ જીવના શ્રેય માટે સંતોને મોકલે છે. વાત છે ધ્રાંગધ્રાની. ધ્રાંગધ્રામાં એક મોટા મઠાધીશ રહેતા હતા. શ્રીજીમહારાજ સંતોને કહે છે કે, એ મઠાધીશના મઠમાં જ, આખો દિવસ રહી આવો. આ મઠાધીશને કોઈ કારણોસર મગજમાં એવું ભૂંસું ભરાઈ ગયેલું કે આ ધ્રાંગધ્રામાં સ્વામિનારાયણ નામ ન જોઈએ. અને સ્વામિનારાયણ ભગવાને એના જ મઠમાં જવાની સંતોને આજ્ઞા કરી ત્યારે કોઈએ સલાહ આપી કે મહારાજ ! એવું ન કરતા. સંતોનો જીવ જોખમમાં આવી પડશે. શ્રીજીમહારાજ કહે છે - કેટલાય જીવોના માથે નરક ચોરાશીનું જોખમ છે એ ઉતારવા માટે સંતોએ થોડું જોખમ તો લેવું પડે. એનાથી ગભરાવું નહીં.

મહારાજે સંતોને ભલામણ કરી. આમને આમ જય સ્વામિનારાયણ બોલીને ન જતાં. જુદી રીતે જજો. તિલક ચાંદલો બંધ અને કંઠી સંતાડી દેજો ને ત્યાં ભજન કરજો. ઈષ્ટદેવની આજ્ઞા માથે ચડાવી પચાસ જેટલા સંતોએ ધ્રાંગધ્રામાં જઈને આ મોટા મઠાધીશના મઠમાં પ્રવેશ કર્યો.

અંદર જતાની સાથે પચાસ સંતોએ જય બોલાવી. અયોધ્યાનાથ કી જય, શિયાવર રામચંદ્ર કી જય....., પવનસુત હનુમાન કી જય..., બોલો સબ સંતનકી જય. મઠાધીશ ઉભા થયા. ઓ...હો....હો... કોઈ મંડળી આવી લાગે છે. આવો મહાત્માજી આવો. ક્યાંથી આવો છો ? યાત્રાએ નીકળ્યા છીએ, અયોધ્યાથી આવીએ છીએ. અયોધ્યાનું નામ બહુ પ્રસિદ્ધ. અયોધ્યાથી આવીએ છીએ ને દ્વારિકાની યાત્રાએ નીકળ્યાં છીએ. મઠાધીશ ખુશ થઈ ગયા. અમારે ત્યાં યાત્રિકો ક્યાંથી ! તે પણ

અયોધ્યાથી આવ્યા છે. મઠાધીશ રાજી રાજી થઈ ગયા. સાંજ પડેલી એટલે તાત્કાલિક શું થાય. ખીચડી બનાવી નાંખી. કારણ કે “કૃષ્ણ જેસા ગાના નહીં, ખીચડી જેસા ખાના નહીં.” ખીચડી જેવું કોઈ ખાણું નહીં. પચાસ સંતોને ખીચડી જમાડી દીધી. મઠાધીશ ઓળખી નથી શક્યા. નહીં તો ખીચડી તો દૂર, પરેશાન કરી નાંખે.

સંતો બધા જમીને બેઠા. મહારાજની આજ્ઞા હતી એટલે સાંજે ભજન ચાલું કર્યા. કોઈ સંતે મીરાંબાઈનું ભજન ગાયું. “બાઈ મીરાં કહે, પ્રભુ ગીરધરનાં ગુણ.....” તો કોઈ સંતે કબીરનું ભજન ગાયું. “કહત કબીર સુનો ભાઈ સાધુ, રામભજન બિન નહી ઉધારા.” “રામભજ રામભજ પ્રાણિયા, એક દિન યે પીંજરા તુટ જાયેગા.” મઠાધીશ કહે છે - ‘વાહ વાહ.... મંડળી તો બહુત અચ્છા હૈ, યહાં ઠહર જાઓ. ઘણાં બધાં દિવસ રોકાઓ. તમારો થાક ઉતરી જાય પછી અહીંથી પાછા ચાલીને જજો.

આ મહાત્માની મંડળી કહે છે ત્રણ દિવસ રહીશું. આ મઠાધીશે પોતાના ચેલાને બોલાવીને કહી દીધું કે કાલે કાલી રોટી ધોળી દાલ. અચ્છી તરહસે ભંડાર હો જાય. સારી રીતે ભંડારો બનાવો.

રાત પડી બધા ઓસરીમાં સૂતેલા. એમાં કોઈ સંતને બગાસું આવ્યું. સંતોની, ભક્તોની પ્રકૃતિ હોય છે, બગાસું આવે, છીંક આવે. ઉધરસ આવે તો તરત જ ભગવાનનું નામ મોઢે આવી જાય. શાંત રાત્રિ હતી અને પચાસમાંથી જે સંતે બગાસું ખાધું અને તરત ઉંચે અવાજે બોલ્યા. મહારાજ..... સ્વામિનારાયણ..... સ્વામિનારાયણ..... બસ બગડી ગયું. આટલી વાતમાં બધું બગડી ગયું. મઠાધીશ એકદમ સફાળા જાગી ઉઠ્યા. સ્વામિનારાયણ કા નામ કીસને લીયા ? વો તો સ્વામિનારાયણ તો વૈસા હૈ તૈસા હૈ. થોડા શબ્દો બોલ્યા પછી તપાસ કરી તો કંઠી દેખાઈ ગઈ. એ જ વખતે બોલ્યો. ચેલાજી લાવો મારી બંદુક, ધોકા લાવો બધાને તગડી દુ. પચાસ સંતો કહે છે - જુઓ તમે ધોકા લાવો, બંદુક લાવો જે લાવવું હોય એ લાવો. અમે ત્રણ દહાડા અહીં રહેવાના છીએ. જવાના નથી. જાણે બધા સંતો હડતાલ ઉપર ઉતર્યા. મઠાધીશે જમવાનું ન આપ્યું.

ધ્રાંગધ્રાં મહાજનને ખબર પડી કે અહીં આગળ કોઈ પચાસ મહાત્માઓ ભૂખ્યા બેસી રહ્યા છે. તે ઠીક નહી. એટલે એમણે ખીચડી મોકલી. સંતો જમ્યા. ત્રીજે દિવસે સવારે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો જય જયકાર કરતા

ચાલી નીકળ્યા. ગામની બહાર સભા કરી. ભાવિક મુમુક્ષુઓ, ભક્તજનો આવ્યા. અને ધ્રાંગધ્રામાં સત્સંગના મૂળ નંખાયા. જે અત્યારે ફૂલીફાલીને વટવૃક્ષ સમ શોભી રહ્યો છે.

મિત્રો ! કેવી સુંદર સમજવા જેવી વાત છે. આપણા સુખ માટે, કલ્યાણ માટે જીવના જોખમે પણ સંતોએ સત્સંગ કરાવ્યો. એ સત્સંગની પરંપરાના આપણે ભક્ત છીએ તો નિયમ, નિશ્ચય, પક્ષમાં દ્રઢતા રાખી શુરવીર બની અને પરમકૃપાળુ સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું ભજન કરવું, કરાવવું.

પરોપકાર કરે એ પાર ઉતરે

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

મિત્રો ! આપણે પથ્થર બનવું છે કે માણસ ? આમ તો સહુની ઈચ્છા માણસ બનવાની જ હોય પણ માણસ થવા સુધીની પાત્રતા શું હોય તે સમજવાનું સહુ કોઈ ટાળી દેતા હોય છે. આજની વાત માણસાઈ જીવનમાં કેવી ઉપયોગી છે તેની સચોટ માહિતી આપે છે.

એક રાજ્યમાં ભારે પ્રતાપી અને પરાક્રમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો. આ રાજા પોતાની પ્રજાનું પુત્રવૃત્ત ધ્યાન રાખતો હતો તેથી પ્રજામાં આ રાજાની ઘણી ચાહના હતી. આવા દયાળુ અને પ્રજાપ્રેમી રાજાને બિમારી આવી પડી. રાજવૈદ્યે પ્રયત્નો કર્યા પણ બિમારી વધતી ચાલી. રાજા તો બેભાન થઈ ગયા. તેથી આસપાસના બીજા રાજ્યોમાંથી વૈદ્યો, હકીમો આવવા લાગ્યા. સહુ પોતપોતાની બુદ્ધિ-શક્તિનો પ્રયોગ કરે પણ પરિસ્થિતિ સુધરી નહીં.

જ્યારે વૈદ્યો, હકીમો કાંઈ કરી ન શક્યા ત્યારે જે કોઈ સાધુ, સન્યાસી દેખાય તેમને બોલાવતા કે રખે કોઈ ચમત્કાર કાંઈ કામ કરે. એમાં એક સવારે સન્યાસી મહારાજ દરબારમાં આવ્યા. તેમના મુખ પર અજબની પ્રતિભા જોઈ સહુએ તેમને રાજાને સાજા કરવા વિનંતી કરી. રાજાના શરીર પર દ્રષ્ટિ કરી થોડીવાર ધ્યાન ધરી આ સાધુ મહારાજે ઉપાય બતાવતા કહ્યું કે ઉપાય બહુ વિકટ છે પણ કારગર નિવડી શકે. પાસે ઉભેલા ત્રણે પુત્રો એકી સાથે બોલી ઉઠ્યા કે ગમે તે મુશ્કેલી પડે, ગમે તે દુઃખ પડે પણ અમે ઉપાય કરીશું. સાધુ કહેવા લાગ્યા. અહીંથી પાંચ હજાર માઈલ દૂર ત્રણ સમુદ્રો જે ભયંકર મગરમચ્છો, મોટી મોટી માછલીઓ અને ઝેરી પાણીથી ભરેલા છે. આ ત્રણ સમુદ્રો પાર કર્યા પછી એક પહાડ પર રાક્ષસનો મહેલ

છે. તેની ચોકી કરનારા ચોકીદારો માણસ ખાઉં છે. આ રાક્ષસના બેઠક રૂમના ભોંયરામાં બહુ મજબુત તિજોરીની અંદર કળશમાં અમૃતજળ ભરેલું છે. આ લાવીને જો રાજાના મુખ પર છાંટવામાં આવે તો રાજાજી સાજા થાય. આ સિવાય કોઈ ઉપાય નથી.

સાધુ મહારાજની વાત સાંભળી મોટો પુત્ર તરત જ તૈયાર થઈ ગયો. ભાણું તૈયાર કર્યું ને અમૃતજળની શોધમાં નીકળી પડ્યો. થોડે આગળ નીકળ્યો ત્યાં એક વન આવ્યું. રસ્તામાં એક ડોશી મળી. કુંવરને જોઈ આ ડોશીએ ભૂખી હોવાથી ભોજનની આજીજી કરી પણ કુંવર ચાલ્યો ગયો. જંગલ પસાર કરી જ્યાં છેડે આવ્યો ત્યાં તે પથ્થર બની ગયો. ઘણા દિવસ બધાએ આ કુંવરની રાહ જોઈ પણ તે પાછો ન આવ્યો તેથી બીજો કુંવર તૈયાર થઈ ગયો. તેણે પણ મોટાભાઈની જેમ પેલી ડોશીને અવગણી તેથી તેની પણ મોટાભાઈ જેવી દશા થઈ.

બંને ભાઈ ઘણા દિવસે પણ પરત ન ફર્યા તેથી સહુથી નાનો કુંવર તૈયાર થઈ ગયો. સહુ કોઈ સ્વજનોએ ઘણું સમજાવ્યો કે તું ના જઈશ પણ તે ન માન્યો. તેના બદલે બીજા જવા તૈયાર થયા તો પણ તે ધરાહાર ન માન્યો. બધાએ ખૂબ ભારે હૈયે વિદાય આપી. આ નાનો કુંવર પણ એ જ જંગલમાંથી પસાર થયો. પેલી ડોશીએ ખાવાનું માગ્યું. તેણે તરત જ મુસાફરી અટકાવી અને ડોશીને જમવાનું આપ્યું. નજીકના જળાશયમાંથી પાણી લાવી પાચ્યું. આ સત્કારથી ડોશી ખુશ થઈ ગઈ. કુંવર પાસેથી અહીં આવવા વિશેની વાત જાણી તેને એક ટોપી ભેટ આપી અને કહ્યું કે આ ટોપી પહેરીશ તો કોઈ તને જોઈ નહીં શકે.

ત્યાંથી થોડો આગળ વધ્યો ત્યાં તેને કૂવામાંથી કોઈ વ્યક્તિની બચાવવા માટેની બૂમો સંભળાઈ. વળી મુસાફરી અટકાવી તેણે પેલા કૂવામાં પડી ગયેલા માણસને બહાર કાઢ્યો. કૂવામાં પડી ગયેલો આ માણસ એક જાદુગર હતો. તેણે રાજા થઈ આ કુંવરને એક લાકડી આપી. અને કહ્યું કે આ લાકડીનો સ્પર્શ થતા ગમે તેવી મજબુત વસ્તુમાં પણ કાણું પડી જશે. આ જાદુગર અને ડોશી બંનેની સદ્ભાવના સાથે આગળ વધી રહેલા આ કુંવરે એક તરફડતો ઘોડો જોયો. નજીક જઈ જોયું તો તેના શરીર પર ઘા પડ્યો હતો. કુંવરે તેનો ઘા સાફ કર્યો. પાટો બાંધ્યો અને પાણી પાચું ને ઘોડો તરત જ સાજો થઈ ગયો. તેણે કુંવર પાસેથી વિગત જાણી. તે ઘોડો દેવતાઈ હતો.

(અનુ. પેજ નં. ૨૪ ઉપર)

તેણે કુંવરને પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડી દીધો ને ઉડ્યો તે પળવારમાં તો ત્રણે ભયંકર સમુદ્રોને પાર કરી પહાડની ટોચ પરના મહેલમાં આવી પહોંચ્યો. કુંવરે તરત જ પેલી ટોપી પહેરી લીધી. ટોપી પહેરવાના લીધે ચોકીદારો કોઈ તેને જોઈ શક્યા નહીં ને કુંવર રાક્ષસના બેઠકરૂમનાં ભોંયરમાં પહોંચી ગયો. ત્યાં બહુ મજબૂત તિજોરી હતી પણ પેલી જાદુઈ લાકડી કુંવરે જ્યાં અડાડી તો તેમાં કાણું પડી ગયું. અમૃતજળનો કળશ કાઢી કુંવર તરત જ બહાર આવ્યો ને ઘોડા પર બેસી જ્યાં તેના ભાઈઓ પથ્થર બની ગયા હતા ત્યાં આવી તેમના પર અમૃતજળ છાંટતા તેઓ સજીવન થયા. બધા ઘોડા પર બેસી થોડીવારમાં રાજમહેલમાં આવી પહોંચ્યા. પિતાજી પાસે આવી તેમના મુખ પર અમૃતજળનો છંટકાવ કરતા રાજાજી બેઠા થયા. સમગ્ર મહેલ અન રાજ્યમાં આનંદ આનંદ ને ઉત્સવનો અવસર થઈ ગયો. નાના કુંવરને બધાએ ખૂબ અભિનંદન આપ્યા. રાજાએ આ નાના કુંવર પર રાજી થઈ પોતાનું આખું રાજ્ય સોંપી દીધું.

મિત્રો ! બે મોટાભાઈઓએ દયા, માનવતા, પરોપકાર ન કર્યો તો તેઓ પથ્થર બની ગયા. અને નાના ભાઈમાં માનવતા હતી તેથી તેણે ડોશી, જાદુગર અને

ઘોડાને જરૂરી મદદ કરી તો એ ત્રણની મદદ દ્વારા તે ખૂબજ વિકટ કામ સરળતાથી પાર પાડી શક્યો. દયા, માનવતા અને પરોપકારના ગુણો ધરાવનાર માણસ હંમેશાં સુખી થાય છે. જેનામાં બીજાને મદદરૂપ થવાની વૃત્તિ જ ન હોય તેને માણસ કેવી રીતે કહેવાય ! તેવાને તો પથ્થર જેવો જ કહેવાય. જે દુઃખી, જરૂરિયાતમંદ માણસને મદદ ન કરે તો તે હાલતો ચાલતો હોય છતાં તેને પથ્થર જેવો જ સમજવો.

જો આપણે માણસ બનવું છે તો સેવા, પરોપકાર અને મદદના સંસ્કારો વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ શીખવા માંડજો. સ્વામિનારાયણ ભગવાને શિક્ષાપત્રીમાં દયા, સેવા, પરોપકાર જેવા સદ્ગુણોને જીવનમાં અપનાવવાની આજ્ઞા કરી છે. જેનામાં સંસ્કાર અને સદ્ગુણ નથી તે માણસ જ નથી. હવે પરીક્ષા પૂર્ણ થયા પછી નવરાશના સમયે સારા પુસ્તકોના વાંચન તેમજ માતા-પિતા, વડીલો, સાધુ પુરુષોના સમાગમથી તમે જો મદદરૂપ થવાની ભાવના કેળવશો તો સમયના સદ્પયોગની સાથે માણસાઈના ગુણો પણ કેળવાશે. અને જીવનમાં સુખ અને શાંતિનો અનુભવ સહેજે પ્રાપ્ત થશે.